

REPORT PORÓWNAWCZY

NA TEMAT DOSTĘPNYCH DZIAŁAŃ Z EDUKACJI OBYWATELSKIEJ ADRESOWANYCH DO MŁODYCH UCHODźCÓW POZA EDUKACJĄ FORMALNĄ

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Co-funded by
the European Union

Ten raport jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu Erasmus + Akcja 2: Partnerstwa współpracy w sektorze młodzież. Nr projektu 2022-2-FR02-KA220-YOU-000101728: "DiverCity".

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Ten raport jest wydany przez **Parlement Européen des Jeunes - France**
153 Avenue Jean Lolive rue 93000 Pantin

Dyrektor Publikacji
Lucile Galliot

Projekt graficzny
Lila Besquin-Rivière

Druk
Proplan, 9 allée Jean Prouvé 92110 Clichy

March 2024

Przy współpracy

Francja:
Mélanie Dorier, Thibaut Haan

Grecja:
Dimitra Papountza

Włochy:
Chiara Bocci, Emanuela Papitto

Hiszpania:
Pedro Muñoz Rodríguez

Polska :
Agnieszka Piestrzeniewicz

**Co-funded by
the European Union**

Spis treści

O projekcie	4
Metodologia badania	7
Cele badania	10
Badanie na temat dostępnych działań z edukacji obywatelskiej adresowanych do młodych uchodźców poza edukacją formalną	11
Wprowadzenie	12
Cele i wpływ	20
Dostępność	25
Warsztaty	28
Podsumowanie	31

O projekcie

Liczba młodych migrantów i uchodźców w Europie rośnie z każdym rokiem: według Organizacji Narodów Zjednoczonych stanowią oni obecnie 10% migrantów w Europie. Konieczne jest towarzyszenie tym młodym ludziom w ich nowym środowisku i pomaganie im w zajęciu odpowiedniego miejsca w naszym społeczeństwie.

Ponieważ edukacja obywatelska adresowana do młodych uchodźców nie jest nowością w europejskich państwach członkowskich, projekt DiverCity koncentruje się na następujących aspektach:

- Znaczeniu włączania edukacji pozaformalnej dostosowanej do obecnych potrzeb młodych uchodźców, szczególnie tych pochodzących z najstarszych grup;
- Zaangażowaniu młodych ludzi w cały proces, od diagnozy po wdrożenie, w tym we współtworzenie praktyk;
- Skoncentrowanie się na edukacji obywatelskiej oferowanej poza obowiązkowymi zajęciami szkolnymi ;
- Promowaniu horyzontalnego uczenia się od siebie nawzajem w celu zwiększenia spójności społecznej i społecznego zróżnicowania wśród młodzieży;
- Wspieraniu lokalnego wymiaru edukacji obywatelskiej adresowanej do młodych uchodźców .

Ponadto projekt DiverCity chciałby dotrzeć do lokalnych podmioty nie będących instytucjami publicznymi, które mają kontakt z tymi młodymi ludźmi poza szkołą i prowadzą edukację obywatelską, jest to niezbędne do dalszej pracy. Nawiązanie współpracy między nimi pozwoli wzbogacić i poprawić ich wiedzę i stosowane praktyki.

Cele projektu DiverCity są następujące:

1. Pogłębiona analiza potrzeb: włączanie młodych imigrantów i uchodźców w tworzenie rozwiązań dla edukacji pozaformalnej

- Identyfikacja istniejących praktyk w krajach partnerskich w zakresie edukacji obywatelskiej adresowanych do młodych uchodźców poza szkołą.
- Analiza praktyk jako takich oraz ram prawnych i politycznych, w których funkcjonują.
- Ocena skuteczności tych działań, ale także ich wykonalność i zdolności do powielania i szerokiego rozpowszechniania w innych miejscach i krajach.
- Ocena, w jakim stopniu działania te wykorzystują metody edukacji powszechnej i pozaformalnej.
- Zebranie opinii od podmiotów zaangażowanych w sektor edukacji obywatelskiej młodych ludzi w celu wspierania ich obecności poza edukacją formalną: osób pracujących z młodzieżą, młodych wolontariuszy, młodych uchodźców i władz lokalnych odpowiedzialnych za wdrażanie polityk młodzieżowych na szczeblu lokalnym.
- W celu zwiększenia integracji obywatelskiej i społecznej partycypacji, konsultacje są pierwszym krokiem do włączenia młodych uchodźców w tworzenie praktyk edukacji obywatelskiej na poziomie lokalnym, krajowym i europejskim.

2. Rozwijanie i współtworzenie praktyk edukacji obywatelskiej dla młodych imigrantów i uchodźców poza edukacją szkołą, w tym metod nieformalnych z różnych dziedzin (sztuka, kultura, sport itp.)

- Zaproszenie i zaangażowanie władz lokalnych, młodych ludzi, wolontariuszy, specjalistów itp. w tworzenie nowych zasobów w celu rozwoju edukacji obywatelskiej dostosowanej do potrzeb młodych uchodźców, zwłaszcza z grup najślabszych
- Wzmocnienie pozycji młodych ludzi poprzez uświadomienie im, jak wykorzystać wszystkie dostępne dla nich możliwości, a także pokazanie sposobów na aktywne włączenie się w życie lokalnych społeczności, dzięki czemu będą mogli dostrzec nowe sposoby wyrażania siebie, zdobywania autonomii i pewności siebie.
- Jest to dla nas drugi krok do włączenia młodych uchodźców we wdrażanie nowych praktyk edukacji obywatelskiej na poziomie lokalnym, krajowym i europejskim: Współtworzenie.

3. Szkolenie ze stosowania praktyk/metod edukacji pozaformalnej w celu promowania integracji obywatelskiej młodych migrantów i uchodźców

- Szkolenie w nowych praktyk dotyczących edukacji obywatelskiej dla młodych uchodźców poza edukacją szkolną.
- Upowszechnienie rezultatów wśród osób i instytucji zaangażowanych w pracę z młodzieżą, edukację obywatelską i integrację społeczną .
- Tworzenie powiązań między podmiotami zajmującymi się młodzieżą, edukacją obywatelską i edukacją pozaformalną na szczeblu lokalnym i europejskim.

Konsorcjum projektu tworzą podmioty zaangażowane w edukację obywatelską młodych uchodźców i migrantów, uzupełniają się one zarówno pod względem położenia geograficznego, jak i wiedzy specjalistycznej: Parlement Européen des Jeunes - Francja oraz AJ Intercambia z Hiszpanii to organizacje młodzieżowe prowadzone przez i dla młodych ludzi, MSK Łódź z Polski to publiczne centrum kultury dla społeczności lokalnej, a także stowarzyszenia Le Tre Ghinee z Włoch, zaangażowane w integrację osób w trudnej sytuacji oraz Hellas for Us w Grecji, działające na rzecz obywatelstwa i integracji.

Intercambia

MSK:

Le Tre Ghinee

**Co-funded by
the European Union**

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności

Metodologia przeprowadzonych badań

Celem badania było zidentyfikowanie już istniejących praktyk w krajach partnerskich projektu w zakresie edukacji obywatelskiej adresowanej do młodych migrantów i uchodźców nie związanej z edukacją szkolną oraz zebranie opinii podmiotów zaangażowanych w sektor edukacji obywatelskiej młodych ludzi w celu wspierania ich integracji obywatelskiej poza szkołą- osób pracujących z młodzieżą, młodych wolontariuszy, młodych uchodźców oraz władz krajowych i lokalnych odpowiedzialnych za wdrażanie tych polityk na poziomie lokalnym.

Badania te i konsultacje były również pierwszym krokiem do włączenia młodych uchodźców w tworzenie praktyk edukacji obywatelskiej na poziomie lokalnym, krajowym i europejskim.

Przebieg badania

Badania przeprowadzone przez partnerów w projekcie przybrały następującą formę:

- Łącznie wszyscy partnerzy DiverCity w pięciu krajach projektu przeprowadzili [37 wywiadów](#). Pytania wykorzystane w wywiadach zostały opracowane przez partnerów projektu w oparciu o ich wiedzę i doświadczenie w dziedzinie edukacji obywatelskiej oraz młodzieży migrującej i uchodźczej. Wywiady przeprowadzono między październikiem 2023 r. a styczniem 2024 r.

Profile osób badanych:

37 osób, z którymi przeprowadzone były wywiady pochodziły z 5 krajów partnerskich: Francji, Grecji, Włoch, Hiszpanii i Polski.

7

7

7

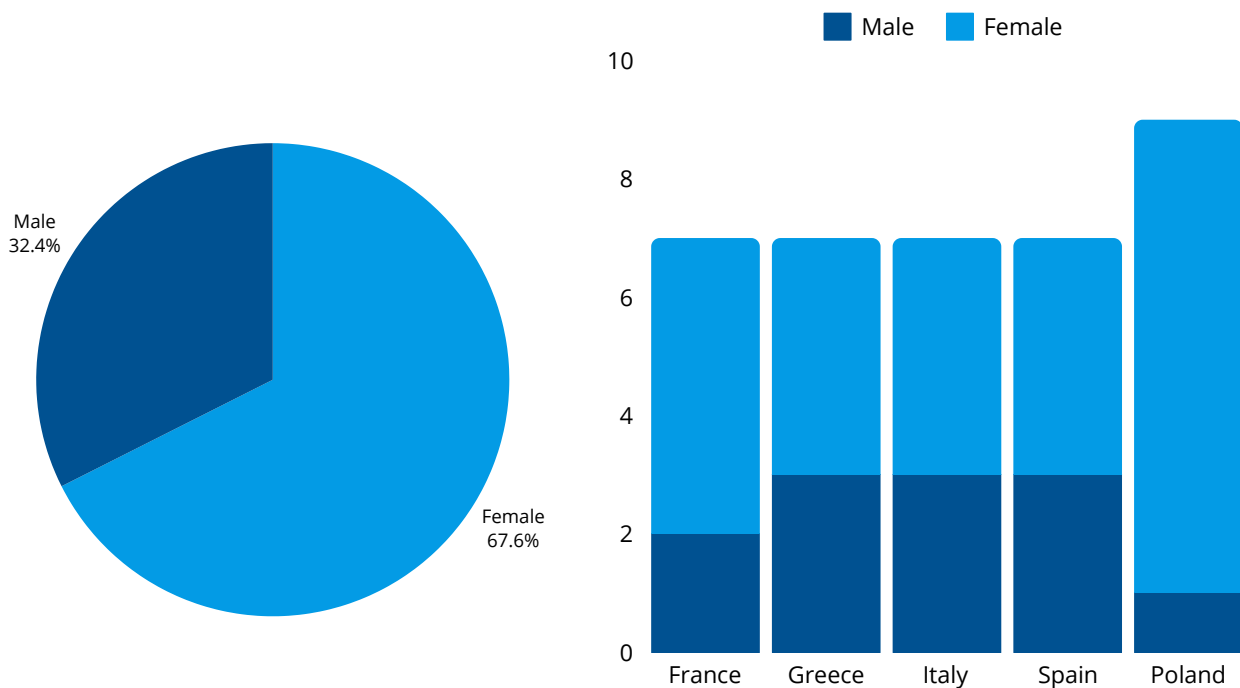

9

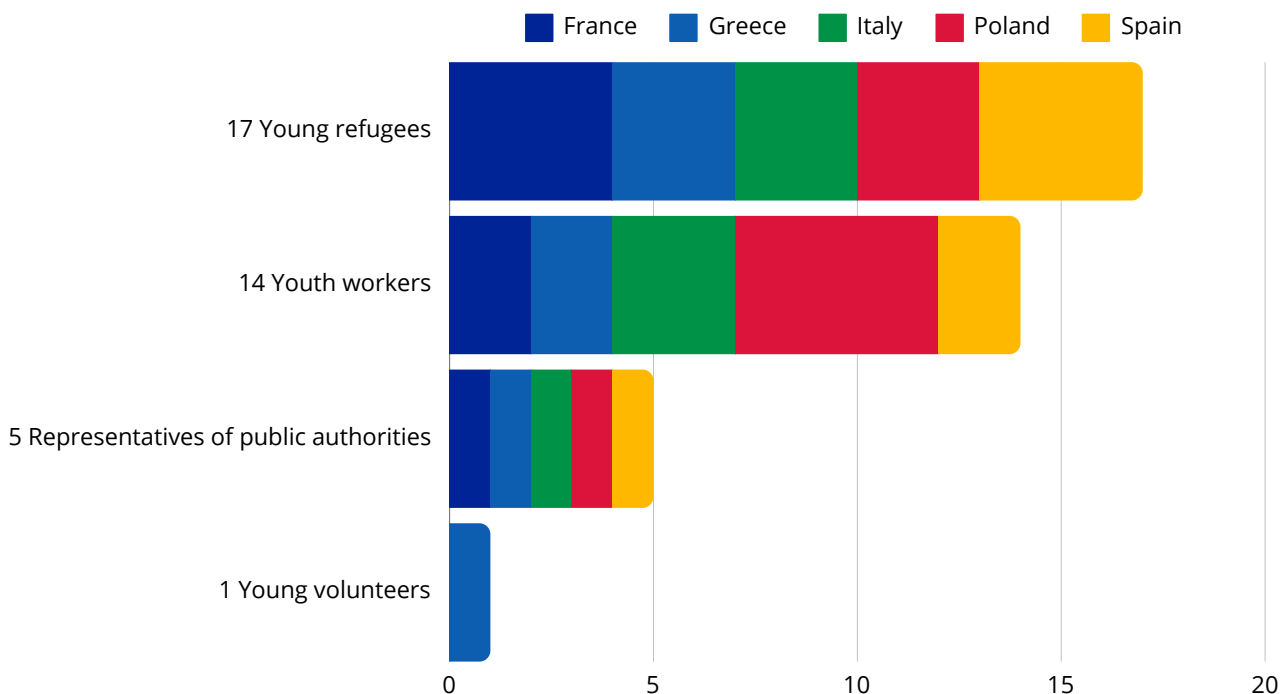
7

Powyższa grafika pokazuje, że największa dysproporcja płci wśród respondentów wystąpiła w Polsce, w jednym z jej największych miast - Łodzi. Można to tłumaczyć wyjątkowo liczną grupą uchodźców z Ukrainy, głównie kobiet, które stanowią najliczniejszą grupę spośród wszystkich narodowości przebywających w Łodzi od wybuchu wojny.

Poniższa grafika przedstawia przynależność rozmówców do różnych grup docelowych zaangażowanych w projekt DiverCity.

- Łącznie partnerzy DiverCity przeprowadzili **10 obserwacji warsztatów**. Ankieta ewaluacyjna wykorzystana we wszystkich obserwacjach została opracowana przez partnerów projektu w oparciu o ich wiedzę i doświadczenie w dziedzinie edukacji obywatelskiej i metod edukacji pozaformalnej. Obserwacje warsztatów odbyły się między październikiem 2023 r. a styczniem 2024 r.

Profil uczestników warsztatów:

W sumie 175 młodych uchodźców wzięło udział we wszystkich obserwowanych warsztatach z 5 krajów partnerskich projektu: Francji, Grecji, Włoch, Hiszpanii i Polski.

23

33

35

38

50

- Obserwacje warsztatów odbywały się one głównie w siedzibach organizacjach pozarządowych, które oferują różnorodne usługi wsparcia dla młodych migrantów i uchodźców. Usługi te obejmują pomoc językową, prawną, zawodową i psychologiczną (Polska, Francja, Grecja). Inne wywiady i obserwacje miały również miejsce w obozach dla uchodźców (Grecja, Włochy), w centrum sportowym (Hiszpania) oraz w jednostkach administracyjnych i samorządowych (Polska, Włochy, Francja, Hiszpania).

W Polsce były to między innymi: Łódzkie Centrum Wielokulturowe, Spilno Centrum UNICEF w Łodzi, Centrum Praw Kobiet - Oddział w Łodzi oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w małym miasteczku pod Łodzią (wywiady, warsztaty).

We Francji: organizacja młodzieżowa AIME w Paryżu, organizacje non-profit La Fourmilière w Paryżu i Kipawa w Marsylii (wywiady, warsztaty) oraz Międzyresortowa Delegacja ds. przyjmowania i integracji uchodźców - DIAIR w Paryżu (wywiad).

W Grecji: organizacja pozarządowa i obóz dla uchodźców w Salonikach (wywiady, warsztaty) oraz gmina Kozani (wywiad).

W Hiszpanii: centrum sportowe (wywiady) i Centrum Społeczne La Noria w Maladze (warsztaty).

We Włoszech: Ośrodek Recepcyjny Casa Ismaele w Rogliano, gminy i ośrodki młodzieżowe w Rzymie (wywiady, warsztaty).

- Każdy z partnerów opracował raport krajowy w celu podsumowania wyników badań we własnym kraju. Raport porównawczy to podsumowanie 5 raportów krajowych

Cele przeprowadzonych badań

Badanie pozwoliło partnerom lepiej zrozumieć istniejące praktyki w zakresie edukacji obywatelskiej dla młodych migrantów i uchodźców oferowane poza szkołą oraz przeanalizować potrzeby wyrażane przez różne podmioty w tym obszarze.

W oparciu o tę analizę badawczą zostaną w projekcie stworzone narzędzia pedagogiczne dla młodych ludzi, specjalistów ds. młodzieży oraz władz lokalnych i krajowych, aby sprostać zidentyfikowanym potrzebom:

- **Broszura adresowana do władz lokalnych:** będzie przedstawiać zalecenia dla władz lokalnych w celu poprawy integracji młodych uchodźców na ich terytorium. Zostanie opracowana na podstawie wyników badań oraz propozycji młodych ludzi i osób pracujących z młodzieżą, zaangażowanych w cykl warsztatów przeprowadzonych w krajach partnerskich.
- **Broszura dla młodzieży:** Broszura będzie skierowana do młodych uchodźców osiedlonych w Europie i będzie zawierać kluczowe informacje pomocne w obywatelskim zaangażowaniu, z uwzględnieniem trudnych sytuacji związanych z: ich prawami obywatelskimi jako uchodźców w danym kraju, formami zaangażowania, z którymi mogą eksperymentować, oraz sposobem samooceny i podkreślania swoich umiejętności.
- **Arkusze metod dla nowych działań:** Zbiór około dwudziestu działań promujących edukację obywatelską wśród młodych uchodźców w środowisku pozaszkolnym. Działania te będą łączyć sport, kulturę i edukację pozaformalną.
- **Przewodnik Włączania Społecznego:** będzie zawierał informacje i narzędzia narzędzia dla profesjonalistów z sektora młodzieżowego mających kontakt z grupami narażonymi na wykluczenie społeczne, w celu ewaluacji ich punktów widzenia i umożliwienia im ulepszenia stosowanych przez nich praktyk, bardziej dopasowanych do uczenia obywatelstwa tej grupy docelowej.
- **Program szkoleniowy:** przeznaczony dla każdego, kto chce się przeszkolić z zakresu edukacji obywatelskiej młodzieży uchodźczej oraz narzędzi powstałych w projekcie DiverCity i rozpowszechnić je dalej.

Badania na temat istniejących praktyk z edukacji obywatelskiej adresowanych do młodych uchodźców poza edukacją szkolną

Niniejszy raport przedstawia analizę porównawczą krajowych raportów na temat istniejących polityk społecznych w oparciu o przeprowadzone wywiady i obserwacje warsztatowe.

Raport składa się z 4 głównych tematów:

Ogólny opis

Cele i wpływ

Dostępność

Warsztaty

Ogólny opis

Jakie rodzaje aktywności są organizowane w regionach krajów partnerskich, aby zachęcić młodych uchodźców do aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnych społeczności?

Analiza krajowych raportów z Polski, Francji, Grecji, Hiszpanii i Italii pozwala określić wspólne dla wszystkich partnerów główne obszary wsparcia społecznego uchodźców i emigrantów, realizowanego poprzez różnego rodzaju aktywności społeczno-kulturalne, artystyczne, sportowe, itp. wykorzystujące metody i techniki aktywizujące i wspierające, w tym - warsztaty integracyjne, konwersacyjne ukierunkowane na praktyczną naukę języka danego kraju, teatralne, psycho-edukacyjne, doradztwo zawodowe i przedsiębiorczość, spotkania ze specjalistami z zakresu prawa, administracji, szkolnictwa, organizacji lokalnych i pozarządowych.

We wszystkich krajach biorących udział w projekcie bardzo podobnie za organizację i realizację działań wspierających i aktywizujących społecznie młodych uchodźców odpowiadają instytucje rządowe, jednostki samorządowe, lokalne NGO, nieformalne grupy społeczne, itp.

Przykłady konkretnych działań z zakresu wsparcia młodych uchodźców w Polsce, Francji, Grecji, Hiszpanii, Italii:

Polska (Łódź):

Centrum Spilno: warsztaty teatru interaktywnego PlayBack, spotkania integracyjne w gronie migrantów, wydarzenia integracyjne z młodymi Polakami, wycieczki po Łodzi, spotkania ze specjalistami z obszaru prawa i finansów, doradztwo zawodowe, spotkania psychoedukacyjne organizowane przez Centrum Spilno UNICEF, praktyczna nauka języka polskiego;

Centrum Praw Kobiet Oddział w Łodzi: arteterapia dla małych dzieci w trakcie zajęć dla młodych mam; praktyczna nauka języka polskiego, spotkania integracyjne, poradnictwo prawne, wsparcie rzeczowe;

Łódzkie Centrum Wielokulturowe: Klub Konwersacji (rozmowy, ćwiczenia językowe i integracyjne zabawy w międzynarodowym środowisku, m.in. polsko-francusko-ukraińsko-kazachsko-rosyjsko-irańskim, itp.

Projektu „Cudzoziemcy dla Cudzoziemców”: to już trzecia edycja tego programu, w ramach którego we współpracy z Mediateką MeMo w Łodzi organizowane są spotkania integracyjne, warsztaty z zakresu przedsiębiorczości w Polsce (działalność gospodarcza, podatki, księgowość), warsztaty rzemiosła artystycznego i użytecznego, spotkania psychoedukacyjne, arteterapeutyczne, wycieczki po Łodzi, warsztaty malarskie, koncerty, różne wydarzenia kulturalne, promowanie „łodzianizmów” w mediach społecznościowych, itp.

Tuż po wybuchu wojny w Ukrainie liczne ośrodki i instytucje (ośrodki pomocy społecznej, szkoły, przedszkola, urzędy, ośrodki kultury, organizacje pozarządowe, itp.) organizowały na większą i mniejszą skalę przede wszystkim wsparcie rzeczowe (zbiórki ubrań, środków higienicznych, żywności i innych produktów niezbędnych i/lub ważnych w codziennej egzystencji. W szkołach na każdym poziomie edukacyjnym, w ramach wsparcia finansowego opłacane były obiady dla dzieci uchodźczych z Ukrainy. W ramach wsparcia finansowego przyznawane były także, w miarę możliwości, inne świadczenia finansowe, m.in. świadczenia pieniężne dla mieszkańców zapewniając uchodźcom zakwaterowanie i wyżywienie.

Francja (Paryż i Marsylia):

La Fourmilière w Paryżu - kursy i zajęcia z języka francuskiego;

Rządowy program szkoleniowy na temat francuskiej kultury i wartości oraz „Contrat d'Intégration Républicaine” (jedna z uczestniczek wyjaśniła, że przed uzyskaniem statusu uchodźcy musiała przejść program szkoleniowy na temat francuskiej kultury i wartości oraz podpisać umowę z the French State. Program ten organizowany jest przez organ rządowy OFFI i jest obowiązkowy dla wszystkich uchodźców. W trakcie tego programu przekazano informacje, które miały pomóc uchodźcom w zrozumieniu praw, zasad, życia codziennego i specyfiki kulturowej Francji. Na zakończenie szkolenia uchodźcy, którzy chcą osiedlić się w kraju i zintegrować się, muszą podpisać „Contrat d'Intégration Républicaine”).

Grecja (Saloniki i Kozani):

zajęcia językowe mające na celu poprawę komunikacji umiejętności, zajęcia sportowe promujące zdrowie fizyczne, warsztaty plastyczne i rękodzielnicze zachęcające do twórczej ekspresji, programy szkoleń zawodowych i możliwości wymiany kulturalnej w celu podnoszenia umiejętności i celebrowania różnorodności.

Hiszpania (Malaga):

W Maladze w regionie Andaluzja: Międzykulturowe festiwale i wydarzenia prezentujące różnorodne kultury reprezentowane w mieście.

Młodzieżowe drużyny sportowe i programy rekreacyjne są organizowane w celu promowania aktywności fizycznej i interakcji społecznych wśród młodych uchodźców.

Kluby wymiany językowej łączą młodych uchodźców i hiszpańską młodzież, aby ćwiczyć język we wspierającym i zabawnym środowisku. Pomaga to przełamać bariery językowe i sprzyja międzykulturowemu zrozumieniu.

Warsztaty i zajęcia dla wolontariuszy zapewniają młodym uchodźcom możliwość zaangażowania się w projekty społeczne i wniesienia wkładu w lokalne sprawy. Wzmacnia to poczucie obywatelskiego zaangażowania i odpowiedzialności.

Warsztaty asymilacji kulturowej wprowadzają młodych uchodźców w hiszpańskie zwyczaje, tradycje i etykietę. Pomaga im to poruszać się w krajobrazie kulturowym i czuć się bardziej jak w domu w nowym środowisku.

Programy doradztwa zawodowego i mentoringu zapewniają młodym uchodźcom spersonalizowane wsparcie w określaniu celów zawodowych, opracowywaniu strategii poszukiwania pracy i nawiązywaniu kontaktów z potencjalnymi pracodawcami.

Sieci wsparcia przedsiębiorczości łączą młodych uchodźców z doświadczonymi przedsiębiorcami i mentorami, którzy mogą zapewnić wskazówki i wsparcie przy zakładaniu własnych firm.

Włochy (Rogliano i Rzym): *Quality and citizenship*

W ośrodku recepcyjnym Casa Ismaele w Rogliano, w regionie Kalabria: Zorganizowano warsztaty orientacji zawodowej dla młodych uchodźców we współpracy z lokalnym stowarzyszeniem prawników z doświadczeniem w kwestiach migracyjnych, dostarczając podstawowych informacji na temat rynku pracy, poszukiwania pracy, pisania CV, a także informacji prawnych na temat różnych umów o pracę oraz praw i obowiązków pracowników; Zorganizowano warsztaty fotograficzne skierowane do małoletnich cudzoziemców bez opieki i młodych dorosłych z dyrektorem lokalnej szkoły średniej.

Czy w krajach partnerskich są organizowane jakieś działania adresowane specjalnie do młodych osób? Jeśli tak, to jakie?

Na podstawie dogłębnej analizy raportów krajowych wydaje się, że Francja i Hiszpania mają najbardziej kompleksowe polityki i strategie wspierania i integracji młodych uchodźców (w wieku 16-25 lat) z życiem społecznym i obywatelskim kraju. Działania skierowane do młodych uchodźców istnieją również w Polsce, a także w Grecji i we Włoszech, choć nie są one dominujące. W przypadku Polski, ze względu na niedawne wydarzenia wojenne na Ukrainie, dominują programy mające na celu wspieranie ukraińskich uchodźców, bez wyspecjalizowanej oferty skierowanej do młodych ludzi. Oto kilka przykładów:

Francja:

We Francji od 2010 r. istnieje francuski Korpus Solidarności „Service Civique”. Umożliwia on wszystkim młodym Francuzom w wieku od 16 do 25 lat udział w „wolontariacie obywatelskim” w organizacjach non-profit i władzach lokalnych w całej Francji. Ten „wolontariat obywatelski” może obejmować wiele różnych tematów: włączenie społeczne, środowisko, sport, kultura itp.

W 2018 r., aby wesprzeć integrację i włączenie młodych uchodźców we Francji, organ rządowy DIAIR uruchomił "Service Civique VOLONT'R", zaprojektowany specjalnie dla młodych uchodźców. Każdego roku w całym kraju wybieranych jest wiele organizacji non-profit i władz lokalnych, które oferują "Service Civique VOLONT'R", w ramach którego młoda osoba z Francji i młody uchodźca wspólnie uczestniczą w "wolontariacie obywatelskim" trwającym od 6 do 12 miesięcy. Umożliwia to młodym uchodźcom i młodym tubylcom wspólny wolontariat, uczenie się od siebie nawzajem i aktywne uczestnictwo w życiu społeczności.

Na przykład organizacja młodzieżowa AIME uruchomiła program "AIME Ton Engagement" po tym, jak została wybrana do zaoferowania "Service Civique VOLONT'R". 13 młodych osób, rodzimych użytkowników języka francuskiego i uchodźców, przez osiem miesięcy wspólnie angażuje się w różnego rodzaju działania wolontariackie. Działania te są dostosowane do ich poziomu znajomości języka francuskiego. Jednocześnie przechodzą szkolenie w zakresie obywatelstwa i uczestnictwa młodzieży, umiejętności społecznych i zawodowych oraz pierwszej pomocy. Ta możliwość pozwala młodym uchodźcom poprawić znajomość języka francuskiego, wykorzystać swoje umiejętności i poznać ludzi z różnych krajów i organizacji. Takie interakcje mogą być również korzystne dla ich przyszłej kariery zawodowej.

Hiszpania:

Konkretne działania, które są dostępne, będą się różnić w zależności od regionu, ale wszystkie te działania mają na celu pomóc młodzieży uchodźczej w integracji z hiszpańskim społeczeństwem i budowaniu lepszej przyszłości dla siebie. Poniżej przykłady wsparcia młodzieży uchodźczej w regionie Malagi:

- Andaluzijska Agencja ds. Integracji (Consejería de Igualdad, Políticas Sociales y Conciliación) oferuje lekcje języka, zajęcia kulturalne i wsparcie psychospołeczne dla młodzieży uchodźczej.
- Rada Prowincji Malaga (Diputación de Málaga) oferuje stypendia dla młodzieży uchodźczej na kursy zawodowe.
- Rada Miejska Malagi (Ayuntamiento de Málaga) oferuje obóz letni dla młodzieży uchodźczej, aby mogła uczyć się hiszpańskiego, nawiązywać przyjaźnie i dobrze się bawić.
- Czerwony Krzyż (Cruz Roja Española) oferuje szereg usług dla młodzieży uchodźczej, w tym zakwaterowanie, wyżywienie i opiekę medyczną
- Stowarzyszenie Hiszpańskich Kobiet Uchodźczyń (Asociación de Mujeres Refugiadas Españolas) oferuje grupy wsparcia i warsztaty dla młodzieży uchodźczej na tematy takie jak równość płci i różnorodność kulturowa.

Polska:

Większość zajęć, o których wspominali respondenci realizowana jest w mieszanych grupach wiekowych, w których mogą uczestniczyć i uczestniczą także młodzi ludzie (np. w zajęciach praktycznej nauki języka polskiego)

Więcej zajęć skierowanych głównie do młodych osób organizuje Centrum Spilno, często we współpracy z innymi instytucjami wspierającymi uchodźców z Ukrainy, np. z Międzynarodową Fundacją Kobiet zorganizowane zostały zajęcia doradztwa zawodowego dla młodych mam, dzięki którym młode kobiety poznają realne szanse i zagrożenia na polskim rynku pracy. Matki maluchów mają tu swój klub.

Tutaj młodzież ma swoje warsztaty teatralne i grupę teatralną Playback - "Teen team" – interaktywne działania teatralne dla młodzieży od 13 do 27 lat oparte na opowieściach uczestników oraz także widzów. Jest to studio psychologii, kreatywności i aktorstwa dla młodych ludzi – integrujące, rozwijające kreatywność, komunikację interpersonalną. Organizowane są także raz w tygodniu gry społeczne dot. m.in. zarządzania finansami - Cashflow dla młodzieży (13-27 lat), zajęcia nie tylko integrujące, ale także rozwijające umiejętności komunikacyjne i finansowe, myślenie logiczne, inteligencję społeczną. Inne zajęcia, jak np. taniec, body fitness realizowane są w mieszanych grupach wiekowych.

Grecja:

W Grecji organizowane są zajęcia specjalnie dostosowane do potrzeb młodych ludzi, np. zajęcia językowe, zajęcia sportowe, warsztaty artystyczne i rzemieślnicze oraz programy wymiany kulturalnej opracowane z myślą o potrzebach i zainteresowaniach młodych uchodźców. Inicjatywy te mają na celu wspieranie integracji społecznej, rozwoju osobistego i poczucia przynależności wśród młodych uchodźców w Grecji, pomagając im nawiązywać przyjaźnie i zdobywać nowe umiejętności. Pomimo wyzwań, takich jak ograniczenia zasobów i luki w zrozumieniu kultury, trwają wysiłki na rzecz ciągłego doskonalenia i zaangażowania społeczności, aby lepiej wspierać młodych uchodźców.

Włochy:

tu wdraża się różne działania w zakresie integracji młodych uchodźców, koncentrując się na orientacji zawodowej i prawnej jako podstawowych priorytetach ich rzeczywistej integracji na danym terytorium. Działania te są przeznaczone specjalnie dla młodych ludzi ze środowisk migracyjnych i mają na celu uwzględnienie ich wyjątkowych potrzeb i wyzwań przed nimi stojących. Często organizowane są we współpracy ze stowarzyszeniami, wolontariuszami i lokalnymi instytucjami, władzami czy ośrodkami recepcyjnymi, aby poszerzyć wiedzę młodych ludzi o okolicy i ułatwić ich integrację. Na przykład warsztaty fotograficzne zostały zorganizowane przez lokalne stowarzyszenie przy wsparciu operatorów ośrodka recepcyjnego w Rogliano i dyrektora miejscowego liceum. Warsztaty orientacji zawodowej natomiast zostały zorganizowane przez operatorów ośrodka recepcyjnego SAI Casa Ismaele we współpracy z lokalnym stowarzyszeniem prawników. Działania te są zazwyczaj prowadzone przez osoby specjalnie przygotowane do pracy z osobami ze środowisk migracyjnych i uchodźcami.

Wprowadzenie moralności do dyskusji na temat obywatelstwa odzwierciedla szerszą zmianę w kierunku bardziej inkluzywnego i partycypacyjnego rozumienia obywatelstwa. Podkreśla znaczenie zasad etycznych, zaangażowania społeczności i dobrobytu społeczeństwa jako podstawowych elementów bycia obywatelem.

Należy jednak zauważyć, że włączenie moralności do dyskusji na temat obywatelstwa może rodzić złożone pytania i może różnić się w zależności od kontekstu i kultury. Respondenci są świadomi, że określenie, które obowiązki moralne powinny być brane pod uwagę i jak są one oceniane, może być subiektywne i otwarte na interpretację.

Kto jest odpowiedzialny za organizację zajęć dla młodych uchodźców ? (aspekty prawne)

Jako państwa członkowskie Unii Europejskiej, Polska, Francja, Grecja, Hiszpania i Włochy są zobowiązane do przestrzegania europejskich i międzynarodowych przepisów dotyczących uchodźców, w tym:

- Konwencji Genewskiej z dnia 28 lipca 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców oraz dołączonego do niej Protokołu Nowojorskiego z dnia 31 stycznia 1967 r. (Konwencja dotycząca statusu uchodźców, 1951, Genewa) ;
- poprawki do Konwencji Dublińskiej z 1990 r. (w 2003 r. - Dublin II i w 2014 r. - Dublin III) ;
- inne pakiety legislacyjne dotyczące azylu i zarządzania migracją (Nowy Pakt o Migracji i Azylu UE)

Przepisy te regulują przyjmowanie, zakwaterowanie i integrację uchodźców w Unii Europejskiej, w tym przepisy dotyczące wspierania młodych uchodźców.

Ramy prawne udzielanego wsparcia ustanawia rząd danego kraju. Realizacją wsparcia zajmują się przede wszystkim lokalne jednostki rządowe, organizacje humanitarne, NGO, jednostki samorządowe, miejskie jednostki organizacyjne, itp.

W poszczególnych raportach krajowych znajdują się – w zależności od perspektywy lokalnej lub krajowej – informacje na temat konkretnej odpowiedzialności prawnej instytucji organizujących zajęcia oraz polityki, strategii i ustawy określające ogólne ramy prawne wsparcia uchodźców w danym kraju.

I tak [w Polsce](#) ramy prawne nakreślone są z perspektywy lokalnej miasta Łódź. Tu za organizację wsparcia uchodźców odpowiadają jednostki samorządowe i organizacyjne miasta Łodzi, realizujące zadania poprzez organizacje pozarządowe, często na podstawie umów o współpracę, np. jednostki organizacyjne Miasta Łódź na podstawie umowy współpracy z UNICEF: Centrum informacyjno-integracyjne Spilno UNICEF Łódź, Fabryka Aktywności Miejskiej, Stowarzyszenie Społecznie Zaangażowani.

Projekt “Łódzkie Centrum Wielokulturowe” realizowany jest przez Centrum Służby Rodzinie i Fundację Koper Pomaga, finansowany zaś z projektu Urzędu Miasta Łodzi (wcześniej działania ŁCW realizowane były przez partnerstwo Fundacji Ocalenia i Centrum OPUS w Łodzi).

Centrum Praw Kobiet Oddział w Łodzi swoje działania realizuje dzięki wsparciu sponsorów, w tym m.in. Marshall Foundation, Fundacja Batorego, Forda, Open Society Institute, także indywidualnych darczyńców, sponsorów biznesowych, przedsięwzięć grantowych itp.

We Francji następujące organy rządowe są odpowiedzialne za ramy prawne i monitorują wdrażanie wsparcia udzielanego młodym uchodźcom na poziomie regionalnym i lokalnym:

- OFFI - Office Français de l'Immigration et de l'Intégration (Francuski Urząd ds. Imigracji i Integracji): OFFI odgrywa fundamentalną rolę w przyjmowaniu, wspieraniu i integracji migrantów i uchodźców we Francji;
- DIAIR - Délégation Interministérielle pour l'Accueil et l'Inclusion des Réfugiés (Międzyresortowa Grupa ds. Przyjmowania i Integracji Uchodźców): DIAIR koordynuje różne programy i działania promujące integrację i uczestnictwo uchodźców we Francji na poziomie krajowym i lokalnym;
- DIAN - Direction de l'Intégration et de l'Accès à la Nationalité (Urząd ds. Integracji i Dostępu do Obywatelstwa): wspiera DIAIR w jego działaniach na poziomie krajowym i lokalnym; Ministerstwo Edukacji i Młodzieży: ministerstwo zapewnia integrację młodych uchodźców poprzez formalną edukację, głównie w szkołach podstawowych i średnich.

Wiele francuskich organizacji pozarządowych również odgrywa ważną rolę we wdrażaniu wsparcia i działań na rzecz młodych uchodźców, takich jak Singa, La Cimade, Kipawa, La Fourmilière. Ułatwiają one znaczące interakcje między uchodźcami a lokalnymi mieszkańcami, zachęcając ich do aktywnego uczestnictwa w społeczności. AIME i Unis-Cités to dwie organizacje młodzieżowe, które prowadzą program "Service Civique VOLONT'R".

W Grecji działania skierowane do młodych uchodźców są zazwyczaj nadzorowane przez organy rządowe, organizacje pozarządowe (NGO) i agencje międzynarodowe, a wszystkie one działają w ramach prawnych ustanowionych przez grecki rząd. W szczególności Ministerstwo Migracji i Azylu oraz Ministerstwo Edukacji odgrywają znaczącą rolę w koordynowaniu i wdrażaniu tych działań. Władze lokalne, takie jak gminy i władze regionalne, mogą również angażować się w organizowanie i wspieranie inicjatyw na rzecz młodych uchodźców. Co więcej, różne organizacje pozarządowe zajmujące się pomocą uchodźcom oraz organizacje międzynarodowe, takie jak Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), często współpracują, aby zapewnić skuteczną realizację programów i zgodność z przepisami prawnymi dotyczącymi praw i dobra uchodźców. Działania adresowane do młodych uchodźców regulowane są różnymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi, które określają prawa i obowiązki dotyczące pomocy i ochrony uchodźców.

Te ramy prawne obejmują przepisy krajowe, konwencje międzynarodowe i dyrektywy UE, takie jak grecka ustawa 4375/2016. Ustawa ta ustanawia ramy prawne dla integracji uchodźców i obywateli państw trzecich w Grecji, określając ich prawa i obowiązki, a także prawa i obowiązki organów rządowych i innych podmiotów zaangażowanych w programy wsparcia dla uchodźców.

Grecja ma konkretne krajowe plany działania i strategie związane z integracją uchodźców i wzmocnieniem pozycji młodzieży, które określają cele, środki i zasoby wspierające młodych uchodźców w kraju.

Hiszpania posiada kompleksowe ramy prawne w celu zaspokojenia potrzeb młodych uchodźców. Hiszpański rząd, za pośrednictwem różnych ministerstw i agencji, w tym m.in. Ministerstwa Integracji, Zabezpieczenia Społecznego i Migracji (Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones), jest odpowiedzialny za wdrażanie ram prawnych oraz opracowywanie programów i inicjatyw wspierających młodych uchodźców. Główne przepisy regulujące ten obszar obejmują:

- Ustawa o ochronie obywatelstwa (Ley de Protección Ciudadana): Ustawa ta ustanawia prawa i obowiązki uchodźców w Hiszpanii, w tym ich dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i ochrony socjalnej.
- Ustawa o ochronie dzieci (Ley de Protección del Menor): Ustawa ta chroni prawa i interesy dzieci i młodzieży, w tym małoletnich uchodźców bez opieki. Nakazuje ona zapewnienie opieki, edukacji i innych usług wsparcia dla tych młodych osób.
- Krajowa strategia na rzecz młodzieży 2030 (Estrategia Nacional de Juventud 2030): Strategia ta określa cele hiszpańskiego rządu w zakresie poprawy życia młodych ludzi, w tym uchodźców. Podkreśla znaczenie edukacji, zatrudnienia, integracji społecznej i uczestnictwa dla wszystkich młodych ludzi.

Oprócz agencji rządowych, kluczową rolę we wspieraniu młodych uchodźców odgrywa sieć organizacji pozarządowych i dostawców usług socjalnych (pomoc prawna, doradztwo, zakwaterowanie i wsparcie społeczności). Hiszpański rząd dostrzega znaczenie wczesnej interwencji i wspiera ukierunkowane programy dla młodych uchodźców. Programy te mają na celu ułatwienie im adaptacji do życia w Hiszpanii, zwiększenie ich integracji społecznej i kulturowej oraz promowanie ich rozwoju osobistego i dobrego samopoczucia.

Włochy: Ramy prawne działań adresowanych do młodych uchodźców wyznacza prawo włoskie. Małoletni bez opieki przybywający do Włoch jest rejestrowany przez władze i wysyłany do ośrodka recepcyjnego, który zapewnia bezpieczeństwo, zakwaterowanie, wyżywienie i zakwaterowanie. Następnie należy umieścić młodzież w stałym ośrodku, w którym zapewniona będzie edukacja i integracja. Jednakże w przypadku osób, które nie są objęte systemem recepcyjnym lub mieszkają poza takim ośrodkiem, udzielenie odpowiedniej pomocy jest bardzo skomplikowane. Lokalne stowarzyszenia, operatorzy ośrodków recepcyjnych i władze lokalne są odpowiedzialne za organizację działań wspierających w ramach prawnych przewidzianych przez prawo włoskie.

Cele i wpływ

Morale: Jakie cele przyświecają działaniom adresowanym do młodych uchodźców?

Celem działań organizowanych dla młodych uchodźców, ale i uchodźców w ogóle jest szeroko pojęte wspieranie ich w odnalezieniu się w nowej sytuacji społecznej, gospodarczej i politycznej, a zatem:

- praktyczna nauka języka obowiązującego w kraju, do którego przybyli (polski, francuski, grecki, hiszpański, włoski). Oprócz tego wsparcie administracyjne i zawodowe (znalezienie mieszkania, doradztwo zawodowe, wsparcie w znalezieniu szkoły, wolontariat, zdobywanie wiedzy nt. praw socjalnych, pozwolenie na pobyt, wsparcie finansowe, programy szkoleń zawodowych przygotowują młodych uchodźców do pracy w określonych sektorach, zwiększając ich szanse na znalezienie odpowiedniego zatrudnienia. Usługi pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego dodatkowo wspierają ich integrację z siłą roboczą (Hiszpania).
- wsparcie w rozwoju przedsiębiorczości (np. w Hiszpanii: sieci wsparcia przedsiębiorczości łączą młodych uchodźców z doświadczonymi przedsiębiorcami i mentorami, którzy mogą zapewnić wskazówki i wsparcie przy zakładaniu własnych firm; w Polsce: spotkania z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, podatków, księgowości).
- wsparcie psychologiczne i psycho-edukacyjne; wielu uchodźców doświadczyło traumy i wysiedlenia przed przybyciem do innego kraju. Usługi wsparcia psychospołecznego są dostępne w celu zaspokojenia ich potrzeb emocjonalnych i zdrowia psychicznego, umożliwiając im radzenie sobie z doświadczeniami i budowanie odporności.
- wsparcie prawne (formalności związane z pobytem, statusem uchodźcy, azylem, nostryfikacje dyplomów, kontynuacja nauki, zapobieganie dyskryminacji i ksenofobii w szkole, itp.), np. we Francji, aby uzyskać status uchodźcy należy przejść obowiązkowy program szkoleniowy na temat francuskiej kultury i wartości

- Integracja i udział w życiu kulturalnym, artystycznym, sportowym społeczeństwa - programy i wydarzenia związane z wymianą kulturową, rozwijanie zainteresowań i pasji, obcowanie ze sztuką, aktywności sportowe ułatwiają interakcje między młodymi uchodźcami a młodzieżą miejscową, wspierając wzajemne zrozumienie i docenianie różnych kultur, ale także są wsparciem w aklimatyzacji, nawiązywaniu relacji i poczuciu akceptacji w nowym środowisku. O tym, jak bardzo ważna jest dla migrantów integracja ze lokalnym środowiskiem i rówieśnikami - wzajemne poznawanie swoich kultur, zwyczajów pisanych i niepisanych - tworzenie wspólnego miejsca, społecznego domu kultury, świadczy między innymi to, co powiedziała jedna z respondentek z Polski- « żeby poczuć się, jak u siebie ». Móc pracować w zawodzie, realizować swoje pasje, zawierać znajomości, nawiązywać przyjaźnie. Nie czuć się gorszym człowiekiem i poprzez swoją pracę, swój potencjał dać coś krajowi, który przyjął ich z otwartymi ramionami.
- zaangażowanie w działalność wolontariacką (angażowanie się w działalność wolontariacką i aktywne uczestnictwo w społeczeństwie, w tym zarówno w środowisku uchodźczym, jak i lokalnym i międzykulturowym). Możliwości wolontariatu zapewniają młodym uchodźcom szansę na odwdzięczenie się społeczności i nawiązanie kontaktu z lokalnymi mieszkańcami. Pomaga im to zdobyć praktyczne doświadczenie, budować kapitał społeczny i integrować się z otoczeniem. W Hiszpanii na przykład, wśród licznych programów wspierania młodych uchodźców są też takie, które koncentrują się na rozwoju przywództwa w społeczności, pozwalając młodym uchodźcom stać się aktywnymi uczestnikami ich społeczności, uczyć jak bronić swoich praw, angażować się w procesy decyzyjne i przyczyniać się do pozytywnych zmian społecznych.

Jak skuteczne są te działania i czy odpowiadają na rzeczywiste potrzeby młodych uchodźców?

Wszystkie te działania na pewno są bardzo potrzebne – co do tego wszyscy są zgodni. Wysoką skuteczność i ogromną wartość mają przede wszystkim: praktyczna nauka języka, wiedza z zakresu prawa, możliwości finansowych, doradztwa zawodowego i przedsiębiorczości, integracji i wsparcia psychologicznego. Takie działania są bardzo ważne. Dają nie tylko wiedzę i umiejętności, ale też nadzieję. Poprawiają samopoczucie, są szansą na poznanie nowych osób i większą integrację ze społecznością lokalną, a w perspektywie – krajem pobytu.

Warto dodać też, że dla organizatorów i realizatorów stanowią czasami spore wyzwanie, m.in. z powodów biurokracji, ograniczeń finansowych, ale też ludzkich, wynikających z cech osobowościowych czy różnic kulturowych itp. , co może mieć wpływ na właściwe rozpoznanie rzeczywistych potrzeb młodych uchodźców, a co za tym idzie – zaprojektowanie adekwatnych działań.

We Francji np. organizacje non-profit i rząd próbują ocenić efektywność poprzez ewaluację na początku i na końcu programów i działań. Oceniają na przykład: umiejętności językowe, jakość wsparcia udzielanego młodym uchodźcom, różnorodność oferty wolontariatu, tematykę warsztatów, integrację społeczno-zawodową uchodźców po zakończeniu programu, itp. Pod koniec zajęć wielu młodych uchodźców stwierdziło, że przyniosły im one wiele korzyści. Udoskonalili swoją znajomość języka francuskiego w odróżnieniu od nauki języka francuskiego w szkole, ponieważ mogli go ćwiczyć w kontekstach życia codziennego. Uchodźcy byli ogólnie zadowoleni z tych zajęć, ponieważ jest to dla nich także okazja do poznania nowych ludzi, dowiedzenia się więcej o możliwościach pracy, a także pomaga im poczuć się mniej samotnymi po przybyciu do Francji.

W Hiszpanii przeprowadzono kilka badań efektów wsparcia udzielanego młodym uchodźcom w różnych obszarach. Badania te wykazały m.in., że 92% młodych uchodźców, którzy wzięli udział w warsztatach poprawiło swoje umiejętności językowe (badanie przeprowadzone przez Hiszpańską Platformę na rzecz Uchodźców), 88% młodych uchodźców zaobserwowało wzrost wiedzy na temat kultury hiszpańskiej (badanie Ministerstwa ds. Włączenia Społecznego, Zabezpieczenia Społecznego i Migracji), 76% młodych uchodźców udoskonalilo swoje umiejętności poszukiwania pracy (badanie przeprowadzone przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), a 84% młodych uchodźców, zaobserwowało wzrost swojej samooceny (badanie przeprowadzone przez Save the Children).

Aby jeszcze zwiększyć możliwości wsparcia systemowego, w ostatnich latach Hiszpania wdrożyła kilka reform mających na celu poprawę skuteczności polityki wobec uchodźców młodzieżowych. Reformy te obejmują: usprawnienie procedur azylowych i skrócenie czasu oczekiwania na uzyskanie statusu prawnego i dostępu do usług wsparcia. Rozszerzenie szkoleń językowych i możliwości edukacyjnych. Zwiększono środki finansowe na szkolenia językowych i programy edukacyjne.

W Polsce młode respondentki, obie uchodźczynie z Ukrainy, podkreślały w wywiadzie, że brakuje im działań w środowisku lokalnym – polskim, łódzkim, że chcą uczestniczyć w życiu społecznym i kulturalnym jak zwykły mieszkańiec Łodzi. To oznacza też, że spotkania integrujące samych migrantów Ukraińskich nie są dla młodych ludzi wystarczające.

Inna osoba - student wskazał wprost brak potrzeby udziału w działaniach poza uczelnią. Ponieważ w środowisku akademickim czuje się bardzo dobrze - tu się udziela, prowadzi życie studenta w międzynarodowym środowisku. Tu czuje się bezpiecznie i pewnie, bo jest częścią grupy. Widzi pozytywne efekty nauki języka polskiego – rozumie większość informacji, mówi coraz lepiej. Dzięki temu jest coraz bardziej zaangażowany w rozwój środowiska akademickiego, może brać czynny udział w spotkaniach studenckich organizowanych na uczelni i poza nią, a realizowanych w języku polskim i dotyczących działań w Polsce.

Jakie są zalety, a jakie wady zajęć adresowanych do młodych uchodźców?

Z analizy raportów krajowych wynika, że wszystkie kraje uczestniczące w projekcie, tzn. Polska, Włochy, Hiszpania, Francja zgodnie dostrzegają ogrom zalet działań wspierających młodych uchodźców, wskazując wśród nich przed wszystkim:

- zwiększenie pewności siebie w kontaktach z rdzennymi mieszkańcami,
- lepsze samopoczucie na co dzień (radzenie sobie z poczuciem osamotnienia)
- zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i odporności psychicznej
- większa wiedza nt. możliwości organizacji podstaw życia
- wzrost poczucia przynależności, integracji, szansa na dobre koleżeństwo, przyjaźnie
- lepsza komunikacja i bycie z ludźmi
- większa orientacja w sytuacji społeczno-gospodarczej i politycznej danego kraju – ważne dla budowania przyszłości poza krajem swojego pochodzenia
- rozwój osobisty, zdobywanie nowych umiejętności, rozwijanie zainteresowań
- rozwijanie/zdobywanie nowych umiejętności i kwalifikacji niezbędnych do zapewnienia zatrudnienia i osiągnięcia niezależności ekonomicznej, lepsze perspektywy zawodowe
- większa dostępność w przypadku działań bezpłatnych.

Można również wymienić wady i niedogodności. Niektóre z punktu widzenia uchodźców:

- zagrożenie zamknięciem i tworzeniem się środowiska jednorodnego; spotkania głównie z gronie rodaków/rodaczek (Polska)
- osłabienie poczucia sprawczości (w sytuacji zależności)

- W Polsce, podczas gdy większość zajęć organizowanych przez organizacje pozarządowe i jednostki lokalne lub miejskie jest bezpłatna, istnieją również przypadki płatnych kursów językowych lub zajęć oferowanych przez miejskie lub prywatne instytucje kulturalne, sportowe, edukacyjne i inne. W takich przypadkach każdy uczestnik, niezależnie od narodowości, płci, statusu społecznego itp. podlega cennikowi.
- Kwestie odległości; lokalizacja zajęć nie zawsze znajduje się w pobliżu miejsca zamieszkania uczestnika.
- Czasami oferta dostępnej organizacji jest niewystarczająca
- Brak certyfikatów kwalifikacji zawodowych/oficjalnych dyplomów, które liczą się na rynku pracy i mogą być uwzględnione w CV

Wady lub niedogodności zostały również wskazane z perspektywy osób pracujących z młodzieżą i władz publicznych:

- wciąż istniejące bariery językowe i trudności w komunikacji
- ograniczenia finansowe i zasobowe (zwłaszcza w organizacjach on-profit)
- fragmentaryczność działań, czasami brak informacji o działaniach (np. Hiszpania: mozaika programów i usług świadczonych przez różne organizacje może prowadzić do fragmentarycznego i nierównego dostępu dla młodych uchodźców, zwłaszcza tych z odległych obszarów lub o ograniczonych umiejętnościach językowych itp.; Italia – większość działań jest organizowana w ośrodkach recepcyjnych i nie jest zbyt dobrze rozpowszechniana, co utrudnia udział w nich uchodźcom mieszkającym poza ośrodkami)
- epizodyczność działań, gdy potrzeba długoterminowego wsparcia. Wiele programów dla młodych uchodźców koncentruje się na krótkoterminowych interwencjach, które mogą nie być wystarczające do zaspokojenia złożonych potrzeb młodych uchodźców w perspektywie długoterminowej,
- wyzwania związane z radzeniem sobie z traumą: radzenie sobie z psychologiczną i emocjonalną traumą doświadczaną przez młodych uchodźców wymaga specjalistycznej wiedzy i stałego wsparcia, które mogą nie być łatwo dostępne.
- trudności integracyjne w wielokulturowym i wielonarodowościowym środowisku młodych uchodźców.

Dostępność

Jaki jest poziom dostępności i przystępności tych działań? Czy i w jaki sposób są odpowiednio promowane? Gdzie można uzyskać o nich informacje?

Poziom dostępności w poszczególnych krajach jest zróżnicowany. Zależy to m.in. od lokalizacji działań (zakres oferty, dojazd - mała miejscowość/wieś, duże miasto), sposobu finansowania (bezpłatne czy płatne), poziomu językowego (np. programy edukacji publicznej, wydarzenia kulturalne, spektakle, wsparcie psychologiczne w języku lokalnym, itp.), promowania działań.

Większość działań dla młodych uchodźców jest finansowana lub współfinansowana przez programy rządowe, fundusze miejskie, organizacje humanitarne, sponsorów indywidualnych lub instytucjonalnych. Takie zajęcia dla wszystkich uchodźców są bezpłatne. W przypadku niektórych zajęć, ze względu na wygodę, wymagana jest wcześniejsza rejestracja. Wiele zajęć, warsztatów i wydarzeń jest jednak otwartych dla wszystkich.

Na przykład w Polsce zajęcia prowadzone są w różnych językach, ale głównie po polsku, ukraińsku/rosyjsku i angielsku (w międzynarodowym środowisku, np. w Łódzkim Centrum Wielokulturowym). Niektóre zajęcia prowadzone w języku polskim są mało dostępne dla wielu uchodźców, którzy dopiero zaczynają uczyć się tego języka.

We Francji wszystkie te zajęcia są również otwarte dla wszystkich młodych uchodźców i nie wymagają określonego poziomu znajomości języka. Aby uzyskać do nich dostęp, nie są potrzebne żadne specjalne dyplomy ani szkolenia. Jednak w wielu sytuacjach bariera językowa pozostaje. Francuski rząd stworzył stronę internetową dla uchodźców: "refugee.info", która gromadzi szeroki zakres informacji dla uchodźców na temat istniejących programów, działań, wsparcia, ... Dla młodych ludzi jest to dobre miejsce do uzyskania informacji. Młodzi ludzie często dobrze radzą sobie z nowymi technologiami, więc mogą łatwo uzyskać informacje z Internetu. Również młodzi uchodźcy, którzy chodzą do szkoły, liceum i na uniwersytet, słyszą w tych miejscach o wielu możliwościach dostępnych dla uchodźców.

Dostępność działań dla młodych uchodźców w Grecji często zależy od lokalizacji działań i finansowania, a mniej od ich promocji. Oznacza to, że programy mogą być dobrze promowane i łatwo dostępne na obszarach miejskich, ale mogą być mniej dostępne w odległych lub niedostatecznie obsługiwanych regionach.

Z drugiej strony w Hiszpanii dostępność programów dla młodych uchodźców różni się w zależności od konkretnej lokalizacji i wieku młodych uchodźców. Istnieje jednak kilka ogólnych trendów, takich jak brak wsparcia w dostępie do edukacji publicznej, zatrudnienia, życia społecznego. Podobnie jak w innych krajach, bariery językowe, brak znajomości hiszpańskiego systemu szkolnictwa, lokalnego rynku pracy, narażenie na izolację, dyskryminację, nadużycia itp. pozostają wyzwaniem. Aby sprostać tym wyzwaniom, w Hiszpanii stworzono szereg specjalnych programów dla młodzieży uchodźczej, w tym zajęcia językowe, usługi wsparcia i alternatywne miejsca w szkołach, centra społecznościowe, wydarzenia kulturalne, grupy wsparcia rówieśniczego, bezpieczne domy, wsparcie prawne itp.

Z drugiej strony, poziom dostępności zajęć dla młodych uchodźców we Włoszech różni się w zależności od regionu i zasobów lokalnych organizacji. Warsztaty obserwowane przez Le Tre Ghinee APS, warsztaty fotograficzne i warsztaty orientacji zawodowej, zostały zorganizowane przez lokalne stowarzyszenia i ośrodki recepcyjne, co wskazuje, że nawet w mniejszych miastach istnieją zajęcia specjalnie zaprojektowane dla młodych uchodźców, z uwzględnieniem ich potrzeb językowych i psychologicznych (specjaliści - mediatorzy i trenerzy - zostali wyznaczeni do pracy z młodymi uchodźcami).

Nieco mniejsza jest natomiast dostępność działań dla osób niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami, nad czym warto popracować i zmienić.

Informacje o proponowanych rodzajach aktywności najczęściej można znaleźć w mediach społecznościowych i na stronach rządowych:

- Polska: Pomoc społeczna dla cudzoziemców. Na jakie wsparcie mogą liczyć w Polsce? - Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - portal Gov.pl (www.gov.pl)
- Francja: Accueil - Réfugiés.info (refugies.info)
- Hiszpania: Ministerstwo Integracji, Zabezpieczenia Społecznego i Migracji: <https://www.inclusion.gob.es/en/home>,
- Narodowa Fundacja Integracji Imigrantów: <https://www.foessa.es/>, Uchodźcy (UNHCR): <https://www.unhcr.org/>.

Strony te są dostępne w różnych językach i dla osób niepełnosprawnych i/lub z upośledzeniem wzroku; jednak konkretne programy lokalne są promowane przede wszystkim na stronach internetowych organizacji i instytucji wspierających młodych uchodźców lokalnie, w ich mediach społecznościowych, w lokalnych instytucjach wsparcia, ośrodkach recepcyjnych, a także w instytucjach kulturalnych i szkołach. Informacje o wydarzeniach/warsztatach/działaniach są również przekazywane pocztą pantoflową, za pośrednictwem nauczycieli dzieci w szkołach, sąsiadów, przyjaciół, kolegów, uczestników innych wydarzeń w instytucji itp.

Na stronach internetowych organizacji i instytucji podane są różne formy kontaktu, można zadzwonić, napisać maila, napisać na messengerze, innym chacie, skomentować/zadać pytanie pod postem na FB.

W mediach społecznościowych zamieszczane są plany na tydzień, zaproszenia na konkretne wydarzenia, opisy, relacje, rolki, itp. Młodzi ludzie zazwyczaj dobrze radzą sobie z nowymi technologiami, więc mogą łatwo uzyskać informacje z Internetu.

Na pewno warto rozwijać dostępność, szczególnie wśród grup marginalizowanych, np. z małych miejscowości, które nie dysponują odpowiednimi zasobami do organizacji rozbudowanej oferty wsparcia, młodych uchodźców z niepełnosprawnościami w obszarach poruszania się, widzenia, słyszenia, rozumienia, z trudnościami natury psychicznej, itp.

W raporcie włoskim stwierdzono także brak informacji publicznej, co sugeruje, że warto zadbać o ten obszar i zapewnić szeroką dostępność informacji na temat działalności na rzecz uchodźców.

Warsztaty

Morale

Jakie metody są najczęściej stosowane w czasie warsztatów adresowanych do młodych uchodźców?

Obserwacje warsztatów realizowanych dla młodych uchodźców w wszystkich krajach biorących udział w projekcie wykazały, że najchętniej stosowano metody aktywizujące, wymagające zaangażowania, współpracy, refleksji i autorefleksji. Warto wymienić powtarzające się na różnych warsztatach z różnych obszarów wsparcia: metoda dramy twórczej, spotkania eksperckie z panelem dyskusyjnym, gry społeczne, edukacyjne, sportowe, gry planszowe, dyskusje w grupach, scenki z życia (życie codzienne, rozmowa kwalifikacyjne do pracy, wynajem mieszkania, itp.), prowadzenie dialogów z zastosowaniem pytań otwartych, technika zanurzenia w języku, spotkania z native spikerami (np. praktyczna nauka języka), wykład interaktywny, opowieści, praktyczne zadania plastyczne, fotograficzne, fotografia jako medium, burza mózgów, zindywidualizowane wsparcie w celu zaspokojenia unikalnych potrzeb i stylów uczenia się każdego uczestnika, wykorzystywanie muzyki, filmów, literatury, itp.

Czy warsztaty dla młodych uchodźców są organizowane cyklicznie czy okazjonalnie?

Część działań skierowanych do młodych uchodźców odbywa się cyklicznie, ale z różną regularnością – częstotliwość spotkań zależy od możliwości i zasobów organizacji, która je prowadzi albo np. programu czy grantu finansującego lub współfinansującego działania i regulującego liczbę spotkań w określonym czasie. Część natomiast to wydarzenia okazjonalne – kilka razy w roku, dotyczące np. świąt, zwyczajów, uroczystości.

W Polsce np. oba obserwowane warsztaty były jednym z cyklu stałych spotkań w Centrum Spilno. Spotkania odbywają się 1 x w tygodniu, zazwyczaj w godzinach popołudniowych (obecnie są to wtorki). Okazjonalnie, zwłaszcza przed premierą – teatr Playback zwiększa częstotliwość spotkań.

We Francji - warsztaty organizowane są okresowo: w La Fourmilière warsztaty konwersacyjne organizowane są raz w tygodniu, a „specjalne” warsztaty raz w miesiącu skupiające się na zajęciach bardziej ludycznych i świątecznych. Warsztaty AIME odbywają się co tydzień w programie „AIME Ton Engagement”. Warsztaty odbywają się dwukrotnie w ciągu 6-miesięcznego programu w Kipawie, jeden w środku i jeden na końcu programu.

W Grecji warsztaty dla młodych uchodźców zazwyczaj organizowane są raz lub dwa razy w miesiącu i zapewniają okresowe możliwości zaangażowania i nauki (co zdaje się być niewystarczające).

W Italii organizowane są cykliczne spotkania w określonym czasie, np. warsztaty fotograficzne odbywały się po dwie godziny dziennie przez tydzień, natomiast warsztaty orientacji zawodowej raz w tygodniu przez trzy tygodnie.

W Hiszpanii podobnie jak w Polsce czy we Francji – w zależności od realizującej je organizacji - raz w tygodniu lub raz w miesiącu. Inne organizowane są okazjonalnie, np. kilka razy w roku.

Czy tematyka warsztatów adresowanych do młodych uchodźców często nawiązuje do edukacji obywatelskiej?

Edukacja obywatelska młodych uchodźców wygląda różnie w poszczególnych krajach. W Polsce, Grecji i Italii tematyka warsztatów sporadycznie dotyka bezpośrednio wychowania obywatelskiego, skupiając się przede wszystkim na integracji, wsparciu językowym, psychologicznym, prawnym, zawodowym, rozwoju osobistym. Ale zarówno spotkania integracyjne, czy np. warsztaty orientacji zawodowej (Italia) czy z zakresu przedsiębiorczości (Polska) dotyczą spraw obywatelskich – uczą i przygotowują młodych uchodźców, pochodzących z odmiennych kultur i narodowości do życia w nowym dla nich kraju, o innej kulturze, często w środowisku wielokulturowym, w nowych - czasami podobnych, ale często zupełnie innych – warunkach społeczno-polityczno-kulturalno-gospodarczych.

W związku z tym istnieje zarówno potencjał, jak i potrzeba poszerzenia wsparcia, inicjatyw edukacyjnych i rozwojowych, aby objąć edukację obywatelską i zwiększyć ich udział w działaniach społecznościowych, społecznych i krajowych.

We Francji, Hiszpanii i Italii tematyka warsztatów często dotyka spraw obywatelskich – we Francji np. w AIME, w kontekście „Service Civique VOLONT’R”, młodzi uchodźcy są zobligowani do udziału w dwudniowym „Szkoleniu z zakresu obywatelstwa”. Jest to obowiązkowe dla wszystkich młodych ludzi zaangażowanych w „Service Civique”, zarówno Francuzów, jak i uchodźców. AIME prowadzi także cotygodniowe warsztaty na takie tematy jak: partycypacja młodzieży, solidarność międzynarodowa, sprawiedliwość klimatyczna, prawa ludności tubylczej, instytucje europejskie... „Service Civique VOLONT’R” jest zatem doskonałą okazją do zaoferowania młodym uchodźcom edukacji obywatelskiej.

Podczas kursów i zajęć z języka francuskiego, takich jak te oferowane w Kipawa i La Fourmilière, uczestnicy mieli okazję podzielić się swoimi doświadczeniami i działalnością wolontariacką. Mogli również przeanalizować, które aspekty cenią najbardziej, a które najmniej.

W Hiszpanii z kolei edukacja obywatelska jest dominującym obszarem warsztatów dla młodych uchodźców i obejmuje szeroki zakres tematów związanych z uczestnictwem w demokracji, prawami społecznymi i integracją kulturową, a wszystkie one mają kluczowe znaczenie dla młodych uchodźców, aby mogli poruszać się w nowym otoczeniu i wносить wkład w społeczeństwo, biorąc w jego życiu czynny udział i angażując się w kwestie społeczne, dbając o prawo swoje i innych, wzmacniając poczucie sprawczości i odpowiedzialności obywatelskiej.

Jaki jest wpływ organizowanych warsztatów na młodych uchodźców?

Takie warsztaty i spotkania rozwijają i kształtują młodych ludzi. Angażują obie strony – młodych uchodźców i społeczeństwo lokalne – w budowanie nowych międzynarodowych i wielokulturowych społeczeństw opartych na wzajemnym szacunku, tolerancji, poszukiwaniu wiedzy o sobie, poczuciu wpływu i decyzyjności, wspólnotowości i przynależności.

Szczególnie ważne, z punktu widzenia wychowania społecznego i obywatelskiego są – i to w mniejszym lub większym zakresie pojawia się we wszystkich krajowych raportach :

- praktyczna nauka języka obowiązującego w kraju, w którym przebywają – umiejętność kluczowa w większości obszarów życia codziennego,
- zwiększenie wiedzy z zakresu niepisanego savoir-viv'r'u i praktycznej komunikacji w języku obowiązującym w kraju pobytu,
- poszerzanie kręgu społecznego, poznawanie nowych ludzi, nawiązywanie nowych znajomości i budowanie nowych relacji interpersonalnych,
- dzielenie się swoimi doświadczeniami - ludzi z różnych kultur, ponad podziałami, czerpanie z wielokulturowości- bez względu na narodowość, religię, płeć, wiek, itp.,
- rozwijanie postawy poszukującej, proaktywnej, otwartej i bez barier,
- poszerzenie wiedzy na temat psychologicznych mechanizmów niektórych zachowań w sytuacji uchodźczej po stronie zarówno młodych uchodźców, jak i młodzieży czy w ogóle obywateli Polski, Francji, Grecji, Hiszpanii I Italii,
- wzmacniania poczucia wartości oraz poczucia wpływu na swoje życie nawet w trudnej sytuacji,
- rozwój ekspresji, komunikacji, kreatywności, poczucia wartości,
- konfrontowanie własnych potrzeb i oczekiwań z możliwościami budowania życia jako cudzoziemiec/ uchodźca w kraju pobytu,
- kształtowanie postawy odpowiedzialności społecznej.

Podsumowanie

Morale

Celem tego badania terenowego było zidentyfikowanie istniejących praktyk w 5 krajach partnerskich projektu DiverCity - Francji, Grecji, Włoszech, Polsce i Hiszpanii - w zakresie edukacji obywatelskiej młodych migrantów i uchodźców poza szkołą oraz zebranie opinii podmiotów zaangażowanych w sektor edukacji obywatelskiej młodych ludzi w celu wspierania ich integracji obywatelskiej poza szkołą: osób pracujących z młodzieżą, młodych wolontariuszy, młodych uchodźców i władz lokalnych odpowiedzialnych za wdrażanie tych polityk na szczeblu lokalnym.

We wszystkich krajach zarówno wywiady, jak i obserwacje związane były ze środowiskiem uchodźczym – wszystko po to, by z różnych perspektyw przyjrzeć się sytuacji młodych uchodźców i możliwościom ich współistnienia i współtworzenia wielokulturowej i wielonarodowościowej społeczności we wskazanych krajach. Poznaliśmy punkt widzenia młodych uchodźców, osób zaangażowanych w organizację i realizację wsparcia (wolontariuszy, pracowników socjalnych, youth workerów) oraz osób odpowiadających za politykę (pracownicy administracji państwowej różnych szczebli), obserwowaliśmy także realizację konkretnych działań wspierających i włączających (warsztaty).

Z przeprowadzonych badań wynika, że w każdym z uczestniczących w projekcie krajów istnieją rządowe programy integracji i wsparcia młodych uchodźców w asymilacji poprzez szaroki dostęp do szkolnictwa na każdym poziomie, organizację bezpłatnych kursów językowych, spotkań integracyjnych i rozwojowych, wydarzeń artystycznych, wsparcie psychologiczne, prawne, administracyjne, itp. Ale – i to warto podkreślić–ogromną rolę we wszystkich z wymienionych krajów odgrywają w tym obszarze organizacje pozarządowe, oferujące działania dodatkowe poza formalną edukacją, niezwykle istotne w praktycznym przygotowaniu młodych uchodźców, pochodzących z odmiennych kultur i narodowości do życia w nowym dla nich kraju, o innej kulturze, często w środowisku wielokulturowym, w nowych - czasami podobnych, ale często zupełnie innych–warunkach społeczno-polityczno-kulturalno-gospodarczych.

Wartość różnego rodzaju aktywności skierowanych do młodych uchodźców i migrantów jest ogromna i naprawdę wspierająca w kluczowych obszarach życia codziennego. Poprawiają samopoczucie, są szansą na poznanie nowych osób i większą integrację ze społecznością lokalną, a w perspektywie – krajem pobytu, ale przy zachowaniu własnej tożsamości.

Analiza krajowych raportów pokazuje, że jest duży potencjał i podobnie duża potrzeba kontynuowania działań integracyjnych, wspierających, edukacyjnych, włączających, rozwojowych o edukację obywatelską (np. w Polsce) i zwiększenie zaangażowania młodych uchodźców w działania na rzecz społeczności lokalnej i kraju.

Warto zatem działać dalej - rozpoznawać realne potrzeby młodych uchodźców, dzielić się krajowymi doświadczeniami i wypracowanymi metodami wsparcia i włączania, wspólnie analizować trudności i szukać najlepszych możliwych rozwiązań. Promować rozwój innowacyjnych praktyk edukacyjnych pozaformalnych. Podejmować dialog międzykulturowy i zapobiegać wykluczeniu społecznemu.

Co-funded by
the European Union

Ffinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.